

A segély(osztás) és a fejlesztés viszonya

A világ számos országában jelentős jövedelemkülönbségek figyelhetők meg, így van ez Magyarországon is. Nálunk is vannak térségek, ahol családok, egész közösségek, települések generációk óta képtelenek kitörni a szegénységből. A statisztika az értintettek számáról évről évre változik, az azonban biztos, hogy a koronavírus előtti években sem sikerült felszámolni a mélyszegénységet, s ezekben az években is többszázezer magyar élete tűnt reménytelennek, a tanult tehetetlenségbe szorult szülők folyamatosan örökítik tovább a nyomort.

A legrosszabb helyzetű településeken vagy településrészeken eddig is tömegek éltek krízishelyzetben, amihez most hozzájárult egy olyan válság, amikor még a korábbi szerény jövedelmeiktől is elesetek, elesnek családok.

Ebben a 2020 tavaszán kialakult válsághelyzetben számos szereplő igyekezett segítséget nyújtani az elesett családoknak, közösségeknek, és ezzel párhozamosan felerősödött a szakmai vita arról, hogyan is tudunk valójában segíteni,

mi a jó segítés?

Kiemelten előjött ez a kérdés fejlesztő szervezeteink körében, olyan települések kapcsán, ahol egyébként is folyik egy elvekre, végig gondolt, változatos eszköztárra és módszerekre épülő fejlesztő munka. Ráadásul úgy tűnik, az adott esetben akár több évtizedben gondolkodó fejlesztő szervezetek eszköztárában kifejezetten nem jellemző a segélyosztás, sőt bizonyos esetekben messze kerülendő, a fejlesztő munka hatékonyságát romboló eszköznek tartják.

Valószínű, hogy azok a rászorulóak, akikkel dolgozunk nem igazán látják különbséget a sürgősségi és a fejlesztési támogatás között; a megélhetés és a túlélés között.

Eléggyé plasztikus az a gyakran elhangzó kritika is, amely egy hasonlattal írja le a csupán segélyező szervezetek munkáját. E szerint a segélyszektor egy teljesen független mentőszolgáltatásnak felel meg, amelynek nincs semmiféle kapcsolata a kórházzal.

Persze mindezt meg is fordíthatnánk, és az is igaz lenne. És valójában a helyzet ennél sokkal bonyolultabb, hiszen vannak olyan szereplők, akik segélyeznek és fejlesztenek is egyben. Az ő esetükben a fő kérdés az, hogy mennyire működik szorosan a szervezet két divíziója, az ezekben dolgozók értik-e egymás szempontjait.

A segélyezés és fejlesztés klasszikusan a hal és a háló kérdése. Mivel elég sokat tárgyalt téma, könnyű lenne felsorolni, milyen veszélyei vannak az átgondolatlan segélyezésnek. Ugyanez nem mondható el a fejlesztésről, arról, hogy annak milyen buktatói vannak.

Fontos leszögezni, mind a segélyezés, mind a fejlesztés segítő szándékú. Mint ahogyan az évtizedes távlatokban gondolkodó fejlesztést, a válságenyhítő segélyezést is lehet jól és rosszul csinálni. Ugyan nem lenne haszontalan, sőt beszélnünk kellene róla, de messzire vezetne és szétfeszítené ezen anyag kereteit, ezért nem mennénk bele abba, hogyan is kellene egyiket vagy másikat csinálni.

E helyett a segélyosztás és fejlesztés érzékeny viszonyával kapcsolatban szeretnénk néhány gondolatot rögzíteni, vitára bocsátani, mivel úgy tűnik ennek kapcsán nincs meg a szükséges párbeszéd és nincsenek közösen kidolgozott ajánlások, jó gyakorlatok sem.

Azt gondoljuk, már az is előre visz, ha a felek különböző szempontjaira rávilágítunk. Nézzük, milyen jellemzőket tudunk meghatározni a segélyezés és fejlesztés kapcsán.

Segély(csomag)osztás

- rövid időszakra vonatkozik
- válasz egy életveszélyt okozó eseményre, tehát alapvetően életmentésre összpontosít, vagy legalább a nélkülözést próbálja enyhíteni, azzal, hogy akinek nincs, ad
- nem válogat ember és ember között, nem támaszt feltételt, hiszen a feltétel a krízishelyzet, az pedig adottnak tűnik
- a segélyosztó kintről jön, korlátos a tudása a helyi viszonyokról, mivel nincs jelen a településen

Fejlesztési támogatás

- hosszútávú
- elvekre, szakmai módszerekre, fejlesztő elképzelésekre épít
- ezen elvek egyike az, hogy a feltétel nélkül adott segély függőséget okoz, benne tartja az segítettet egy szerepben, vagyis nem fejleszt
- a fejlesztő helyben intenzíven jelen van, egyes esetekben a közösség része, ott él
- rendszerproblémákra reagál
- gazdasági, társadalmi és politikai fejlődésre összpontosít
- a fejlesztő különféle feltételek alapján körülhatárolja, hogy kivel dolgozik, ki kapcsolódhat a fejlesztő folyamatba

Min dolgozik a fejlesztő?

Ha leegyszerűsítjük, a fejlesztő arra kínál lehetőségeket, hogy a függőségben, segített szerepben élő emberek, sikereken keresztül önbizalomhoz, erősödő önbecsüléshez jussanak, hogy büszke, öntevékeny, önszerveződésre és együttműködésre kész, a közösségért is felelősséget vállaló emberekké váljanak.

A fejlesztő munkája kapcsán talán elegendő is azt megvizsgálni, hogy egy-egy fejlesztő program ezekhez közelebb vitte-e a célcsoportját.

Min dolgozik a segélyosztó?

Segélyt ad krízis helyzetben, életet ment, enyhíti a nélkülözést.

A segélyosztó, munkája kapcsán akkor elégedett, ha sikerült túljutni a krízishelyzeten, ha kisebb a nélkülözés.

Mik azok az adottságok, amik nehezítik a párbeszédet, együttműködést?

Jól látható, hogy koncepcionális és stratégiai különbségek vannak, a működési alapelvek, a mandátum és az elvárt eredmények nem azonosak.

Két potenciális konfliktust emelnénk ki:

- az adományozás semlegességi és pártatlansági elvei ütközhetnek azzal, hogy a fejlesztők kiválasztott célcsoporttal dolgoznak

- a fejlesztők, akik tudatosan nem használnak feltétel nélküli és mindenki számára elérhető adományokat, fejlesztő munkájukra károsnak tartják az adományokat, melyek függőségben és passzivitásban tartják a célcsoportot, konfliktusokat eredményeznek a közösségben. Azt mondják, az adományok kiszolgáltatottságban tartják az embereket, akikből kivész a tenni akarás, s ezeken a településeken szinte lehetetlen mást csinálni, mint segélyt osztani.

Azt sem haszontalan megemlíteni, hogy a hiányok is kölcsönösek: az egyik félnek szűkös szakértelme van arra, hogyan lehet gyorsan segélyeket eljuttatni, a másik félnél pedig annak kapcsán, hogy miként lehet a fejlesztési gondolkodást a kezdetektől beépíteni a segélyezési tevékenységbe.

Abból kell kiindulunk, hogy mindkét típusú segítséget lehet jól csinálni, kölcsönösen el kell ismerni egymás munkájának fontosságát.

Alapelvárásnak kellene lennie, hogy a sürgősségi segítségnyújtásnak összhangban kell állnia a hosszú távú fejlesztési célokkal, jobban kell koordinálni. Az életmentésen túl, a humanitárius segítségnyújtásnak támogatnia kell a hosszú távú fejlődést.

Hogyan lehet hatékonyan összekötni az azonnali támogatást a hosszabb távú fejlesztési gyakorlatokkal?

Együttműködéssel, egyeztetéssel és kommunikációval.

A humanitárius segítségnyújtás nem elszigetelt környezetben zajlik, hiszen a krízishelyzetben lévő, azonnali segítségre is szoruló emberek kedvezményezettjei lehetnek már valamilyen fejlesztési beavatkozásnak.

A segélyezési és fejlesztési területen dolgozók közös tervezésével; olyan keretek létrehozásával, amelyek a hosszú távú fejlesztés perspektíváját beépítik a segélyezési munkába.

Együtt kellene meghatározni a krízissegélyezéshez és a fejlesztéshez kapcsolódó célokat és stratégiákat, és erősíteni azt a gondolatot, miszerint a krízissegély alapot nyújthat a fejlesztéshez, annak fenntarthatóságához.

Folyamatos párbeszédben kell lennie a krízissegélyezés és a fejlesztés területén dolgozóknak, hiszen a felelősség is kölcsönös.

Gyakorlatias lépések, ha valahol dolgozni szeretnénk:

- Felehetően az együttdolgozás a leghatékonyabb módszer a két rendszer közelítésére.

- Be kell vonnunk azokat, akik érintettek lehetnek (önkormányzat, civil szervezetek, intézmények, egyházak), munkacsoportokat kell létrehozni, a célokat és tevékenységeket koordinálni kell.
- Közös képzések, tanulmányút szervezése.
- Olyan munkatársak felvétele, akiknek mindkét területen van tapasztalata.
- A két terület összekötésére vonatkozó munkaköri feladatok és projektértékelő kérdések meghatározása.
- Együttműködési megállapodások kidolgozása, célok, eszközök, felelősök rögzítése.